

Ånund Brottveit

Anne Schanche Selbekk

Hundreårsmarkeringen

– en markering av det flerkulturelle Norge?

Rapport 2006/4

Denne rapporten er utgitt av:

Diakonhjemmet Høgskole
Avdeling for forskning og utvikling (Diaforsk)
Postboks 184, Vinderen
N-0319 Oslo

<http://www.diakehjemmet.no>

Rapport 2006:4
ISBN 82-8048-057-9

Mangfoldiggjøring:
Elektronisk distribusjon (pdf-format)
Diakonhjemmet Høgskole <http://www.diakehjemmet.no>

Opphavsrettigheter:
Forfatterne har opphavsrettighetene til rapporten
Nedlasting for privat bruk er tillatt.
Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele avhandlingen
er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopinor.

Forord

Denne rapporten formidler observasjoner og foreløpige tolkninger av hvordan den flerkulturelle dimensjonen ble ivaretatt i hundreårsmarkeringen for unionsoppløsningen. Prosjektet "2005 i det flerkulturelle Norge" har vært en del av et større dokumentasjonsprosjekt for jubileumsåret 2005 som ble ledet av professor Olaf Agedal ved Diakonhjemmet Høgskole (Diaforsk). Dette delprosjektet har vært støttet finansielt av Kommunal- og regionaldepartementet (nå Arbeids- og inkluderingsdepartementet).

Sosiolog Anne S. Selbekk og sosialantropolog Ånund Brottveit har i hovedsak stått for datainnsamlingen i det flerkulturelle prosjektet og skrevet denne rapporten. Olaf Agedal har vært prosjektleder. Vi har imidlertid samarbeidet nært med resten av forskerteamet i hovedprosjektet ("*Dokumentasjon 2005: Folkelig feiring av unionsoppløsningen*").

Hovedprosjektet, som vårt delprosjekt inngår i, har vært organisert som et samarbeidsprosjekt mellom forskere ved Universitetet i Oslo, Diakonhjemmet Høgskole (Diaforsk), Linköpings Universitet og Norsk Etnologisk Gransking. Hovedprosjektet har fått finansiell støtte fra Stiftelsen Fritt Ord og Norge 2005 AS.

Vi vil gjerne takke Norge 2005 AS for velvillig samarbeid, jubileumsansvarlige i Oslo og Drammen og alle informantene vi har intervjuet. Deltakerne ved to seminarer avholdt på Diakonhjemmet i forbindelse med prosjektet har også gitt verdifulle innspill og nyttig informasjon.

Anne Schanche Selbekk

Ånund Brottveit

Avdeling for forskning og utvikling,
Diakonhjemmet Høgskole, Oslo, 30.04.2006

Innhold

Forord.....	5
Norsk sammendrag.....	9
English summary.....	10
1 Innledning.....	13
1.1 Bakgrunn – markeringen av unionsoppløsningen i 2005.....	13
1.2 Dokumentasjon av hundreårsmarkeringen.....	13
1.3 Delprosjektet ”2005 i det flerkulturelle Norge”.....	14
1.4 Arrangører og arrangementsteder.....	15
2 Metode og datamateriale.....	17
2.1 Delprosjektets aktiviteter.....	17
2.2 Valg av feltarbeidssteder (case).....	17
2.3 Datamateriale.....	18
3 Hundreårsmarkeringens mandat og program.....	19
3.1 Mandat og føringer fra politisk hold.....	19
3.2 Jubileumsarrangørenes programerklæringer.....	19
3.3 Jubileumsåret sett fra Oslo og Drammen.....	20
3.4 Hundreårsmarkeringen, mer enn en logo?.....	22
4 Jubileumsåret – en inkluderende markering?.....	25
4.1 Åpningsforestilling med kongefamilien i Drammen.....	25
4.2 Internasjonal uke i Drammen.....	27
4.3 Pakistanske arrangementsøknader - ”helt på trynet”?.....	28
4.4 7.juni – Eidsvolls plass og Rådhusplassen.....	29
4.5 MultiMela.....	31
4.6 Andre arrangementer.....	31
5 Unionsjubileet – en tapt anledning?.....	35
Litteratur.....	39
Noter.....	40

Norsk sammendrag

Unionsjubileet i 2005 hadde slagordet ”Verdensborger i 100 år” og minnet oss om at nasjonale begivenheter skjer i en internasjonal kontekst. Det nasjonale ”vi” har imidlertid også forandret seg. Ble jubileumsåret også en markering av det flerkulturelle og multietniske Norge?

Rapporten presenterer materiale og funn fra delprosjektet ”2005 i det flerkulturelle Norge”. Prosjektet har vært en del av et tverrfaglig dokumentasjonsprosjekt for markeringen av hundreårsjubileet for oppløsningen av unionen mellom Norge og Sverige: ”*Dokumentasjon 2005: Folkelig feiring av unionsoppløsningen*”.

Den offentlige markeringen av unionsoppløsningen har stort sett vært styrt gjennom selskapet Norge 2005 AS. Stortinget har bevilget 135 millioner til Norge 2005. I mandatet for markeringen lå det føringer om å gi feiringen en flerkulturell dimensjon og å la kunstnere og kulturarbeidere med flerkulturell bakgrunn delta i planlegging og program. Norske kommuner har også hatt egne jubileumsprogram og de største byene har bidratt til å prege den nasjonale markeringen. Oslo hadde en målsetning om å la markeringen vise hvordan dagens flerkulturelle by påvirker identitet som by og borger. I Drammen ønsket man at innvandrerne gjennom feiringen skulle identifisere seg med norsk historie og at nordmenn ble mer klar over innvandringens betydning for samfunnsutviklingen.

Til tross for sentrale føringer om å løfte fram den flerkulturelle dimensjonen, ble dette perspektivet likevel perifert i hundreårsmarkeringen. Dette skyldes dels en manglende involvering av minoritetsmiljøene i planlegging og beslutningsprosesser i forkant av jubileet. Dels kan det henge sammen med generelle trekk ved hundreårsmarkeringens budskap og programprofil.

Manglende inkludering: Minoritetsrepresentanter var ikke representert i Norge 2005’s styre eller organisasjon. Det ble, med ett unntak, ikke tatt særlige initiativ fra sentralt hold til å utvikle arrangementer med flerkulturell profil og appell. Unntaket var den flerkulturelle ”MultiMela-festivalen” i Oslo. Problemet er at publikum neppe forstod at de deltok i en jubileumsmarkering. Flerkulturelle innslag var ellers svært beskjedne og kan oppfattes som ”eksotisk pynt” i programmer som henvendte seg til et ”hvitt” publikum.

Manglende jubileumsprofil: De største publikumsarrangementene manglet innholdsmessig relevans for selve jubileet, og ble heller ikke brukt til å spre opplysninger eller formidle et spesifikt budskap relatert til jubileet. Dette gjelder også enkeltstående flerkulturelle arrangementer som ”MultiMela-festivalen” i Oslo og ”Internasjonal Uke” i Drammen. De bidrog verken til å øke minoritetenes bevissthet om unionsoppløsningen som historisk referanse, eller til å øke majoritetens bevissthet om minoritetsgruppens plass i et nasjonalt erindringsfellesskap.

Norge 2005 erklærte at de ønsket et selvkritisk og fremoverskuende unionsjubileum og markerte distanse til nasjonalistiske hyllinger av fortiden. En slik målsetning kunne ha ledet til en ny tolkning av unionsoppløsningen og hundreårsperioden som aktualiserte dem for dagens samfunnsborgere. Programprofilen har imidlertid vært uklar på hva man ville kommunisere. Svært mange av arrangementene hadde ikke spesiell relevans for jubileet og jubileet ble heller ikke markedsført gjennom dem. Det har vært vanskelig å oppfatte et jubileumsbudskap, og vanskelig å skjønne at man i det hele tatt har deltatt i en ”hundreårsmarkering”. Selv logoen til Norge 2005 har måttet kjempe om plassen med de kommersielle sponsorenes logoer.

Unionsjubileet har i stor grad unngått eller forholdt seg ironisk til historiske fakta i de store arrangementene og mediapresentasjonene. Innvandrere har dermed gått glipp av en

mulighet til å forstå mer av norsk historie og nøkkelbegivenheter i det nasjonale erindringsfellesskapet. Ironi krever gode forkunnskaper, i motsatt fall virker den ekskluderende. Man har unngått å utnytte det mobiliserende og fellesskapsbyggende potensialet til de historiske referansene i massearrangementene. Kanskje har man fryktet en "Lillehammer-effekt", dvs. en nasjonalistisk stemningsbølge? Samtidig har man tapt en mulighet til å inkludere minoriteter i et slikt erindringsfellesskap, og dermed motvirke faren for nasjonal selvforherligelse.

Markeringen av hundreårsjubileet for unionsoppløsningen har ikke vist frem den flerkulturelle dimensjonen ved det norske samfunnet og har i liten grad mobilisert deltakelse fra minoritetsgruppene. Mulighetene til brobygging og inkludering over etnisk-religiøse skiller og redefinering av et nasjonalt fellesskap, synes å være dårlig utnyttet. I et inkluderingsperspektiv må Unionsjubileet derfor karakteriseres som en tapt anledning.

English summary

The hundredth anniversary of the dissolution of the union with Sweden in 2005 used the slogan "World citizen in 100 years" and reminded us of the international context for national events. Though, the national "we" has undergone changes. Did the celebration of the anniversary also express the multicultural dimension in Norwegian society?

The purpose of this report is to present data and results from the study "*2005 in a multicultural Norway*". The study has been part of a broader documentation project (main project). The main project has followed and documented Norway's commemoration of the dissolution of the union: "*Documentation 2005: Popular celebration of the dissolution of the union*".

The official Norwegian commemoration has broadly been directed by the company "Norge 2005". The Norwegian parliament granted 135 million NOK to activities coordinated by Norge 2005. The mandate included a provision that the commemoration arrangements should be given a multicultural dimension and that artists and cultural workers with minority background should be involved in planning and decision-making. Norwegian municipalities also had their own commemoration programmes and the major cities contributed significantly to the profile of the celebration at the national level. The capital Oslo aimed to show how multiculturalism has influenced its identity as city and the identity of its citizens. In Drammen one hoped to achieve a greater identification with Norwegian history, on the part of the immigrants, and a better understanding of the historical impact of immigration on the development of society, on the part of the ethnic Norwegians.

In spite of the provisions made by central authorities to focus on the multicultural dimension, this perspective was nevertheless marginal in the celebrations/commemorations. This may be explained partly by a lack of inclusion of minority representatives in the planning and decision processes. It was probably also partly due to more general traits of the commemoration profile and message.

Lack of inclusion: Minority groups were not represented in Norge 2005's board or staff. With one exception there were no initiatives taken from Norge 2005 or the authorities to initiate arrangements with multicultural profile and appeal among minority groups. The only exception was the multicultural "MultiMela festival" in Oslo. The problem here was that the public hardly could understand that this festival was part of the commemoration.

Lack of anniversary message: The larger arrangements had a content that lacked any relevance to the anniversary; neither were they used to spread information or mediate specific anniversary messages. This regards also particular multicultural arrangements such as “MultiMela festival” in Oslo and “International week” in Drammen. They did not contribute to increasing the knowledge in minority groups of the dissolution of the union as a historical reference. Neither did they help increasing the consciousness within the majority population of the place of the minorities in the national collective memory.

Norge 2005 expressed a wish for a self-critical and future-oriented anniversary, and distanced themselves markedly from any nationalistic approval of the past. Such a goal could have led to a new interpretation of the dissolution of the union and the passed centennial that made it topical for citizens of to-day. But the commemoration arrangements often seemed without a clear intention to communicate anything at all. A lot of arrangements lacked any specific relevance for the anniversary, neither was the anniversary really “marketed” through them. The logo of the company Norge 2005 was presented, but it had to compete for attention with commercial logos.

The commemoration arrangements and the popular media presentations mainly avoided historical material or made ironical remarks to it. Immigrants thereby lost an opportunity to learn more about Norwegian history and understand better key events in the national collective memory. Irony demands well established knowledge to be understood and appreciated; otherwise it will be experienced as an excluding mechanism. One seems to have avoided the mobilising and community building forces in the national historical references when the greatest mass arrangements were organised. Perhaps one feared the “Lillehammer effect”, i.e. the creation of a nationalistic wave similar to what some critics said followed in the wake of the Lillehammer Olympics. Nevertheless, this may have spoiled an opportunity to include minorities in such a collective memory and thereby prevent a national self-agrandisement.

The commemoration has done little to illuminate the multicultural dimension in the Norwegian society and achieved little participation from minority groups. The opportunity for potential inter-ethnic dialogue and inclusion, as well as re-interpretations of national community, seems neglected. From this viewpoint, the anniversary in 2005 must be characterised as a lost opportunity.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn – markeringen av unionsoppløsningen i 2005

Hundreårsjubileet for oppløsningen av unionen mellom Norge og Sverige i 2005 var planlagt med omfattende markeringer over hele landet, gjennom hele året og med både sentrale og lokale arrangementer. Stortinget bevilget i utgangspunktet 85 millioner til en slik jubileumsmarkering i nasjonal målestokk, etter initiativ fra både Bondevik I- og Jagland-regjeringen¹. På grunn av budsjettsprikk blir dette budsjettet økt til 135 millioner². I tillegg kommer det betydelige ressurser fra kommersielle sponsorer og kommunale og andre lokale medarrangører.

Hundreårsjubileet ble planlagt som en forlengelse av feiringen av Tusenårsjubileet (Millenniumsskiftet). Tusenårsjubileet ble markert gjennom et samarbeid mellom sentrale og lokale aktører. De såkalte "Tusenårsprosjektene" og "Tusenårsstedene" var flerårige satsninger, som i mange tilfeller kulminerte i 2005. Den statlige satsningen ble organisert gjennom opprettelsen av et eget selskap – som først het Norge 2000 og senere skiftet navn til "Hundreårsmarkeringen - Norge 2005 AS" (heretter kalt Norge 2005). Selskapet var eid av Kultur- og kirke departementet og fikk sitt mandat fra Stortinget, men hadde et eget styre. Etter navneendringen begynte Norge 2005 straks å planlegge markeringen av unionsoppløsningen.

Ved siden av Norge 2005, var det mange andre jubileumsarrangører på banen. Store statlige eller nasjonale institusjoner som Regjeringen, Stortinget, Forsvaret, Utenriksdepartementet, Den norske kirke og Slottet, for å nevne noen, hadde sine egne arrangementer. Unionsoppløsningen ble også markert i kommune-Norge.

1.2 Dokumentasjon av hundreårsmarkeringen

Enkelte forskere har hevdet at det nærmest har gått inflasjon i å markere ulike historiske jubileum (Johnston 1991) og at jubileene i seg selv, ikke bare det som markeres, bør forskes på. Å lage et jubileum, å gjøre det stort og spektakulært og å gi det bestemte meningsinnhold, vil hele tiden være basert på aktive valg foretatt av bestemte aktører. Historiske jubileum handler ikke bare om fortidige hendelser, men om politiske budskap og effekter av disse i samtiden. Det ble reist debatt om feiringens innhold allerede før den var kommet i gang. Debatten dreide seg både om innhold og form. Det er sannsynlig at hundreårsmarkeringen vil bli debattert også i fremtiden, ikke minst med tanke på det neste store jubileet: 200-årsdagen for Eidsvoll-grunnloven.

Hundreårsmarkeringen var av en slik størrelsesorden at det vil være gode grunner for å studere denne nærmere i et identitetspolitisk perspektiv³. Vi mente at et viktig premiss for denne debatten måtte være uavhengig kunnskap om hva som faktisk skjedde og hvordan markeringen artet seg i praksis. Det vi i denne rapporten omtaler som hovedprosjektet, viser til dokumentasjonsprosjektet: "Folkelig feiring av unionsoppløsningen". Hovedprosjektet⁴ tok sikte på å dokumentere jubileumsåret og arkivere datamateriale som kan fortelle noe om oppslutning og opplevelser for ettertiden. Det var altså først og fremst et

dokumentasjonsprosjekt der målsetningen var å fremskaffe data, formidle og tilrettelegge for senere forskning og debatt. Verken hovedprosjektet eller delprosjektet, begge deler omtales som *dokumentasjonsprosjektet*, har hatt ressurser til inngående analyser av materialet.

Dokumentasjonsprosjektet er støttet Norge 2005, Fritt Ord og Kommunal- og regionaldepartementet (nå: Arbeids- og inkluderingsdepartementet), sistnevnte spesielt øremerket delprosjektet ("*2005 i det flerkulturelle Norge*") som presenteres i denne rapporten.

I dokumentasjonsprosjektet har vi tatt sikte på å innhente kunnskap om sentrale aktørers intensjoner, hvordan jubileumsfeiringen faktisk foregikk og hvordan den ble mottatt av befolkningen. Datamaterialet om hundreårsmarkeringen kan i prinsippet deles inn i kategoriene *intensjon – produksjon – resepsjon*, en nyttig analytisk distinksjon i en analyse av hva slags kulturell påvirkning jubileumsåret kan ha hatt. Vi stilte spørsmål som:

- hva slags oppslutning fikk de ulike markeringene
- hvordan utformet og tolket de ulike arrangørene budskapet i unionsmarkeringen
- hvordan opplevde og tolket individuelle deltakere og publikummere jubileet eller enkelte jubileumsarrangementer
- var det forskjeller og spenninger mellom ideologien i det offisielle programmet og budskapene i de lokale folkelige feiringene

Slike spørsmål lar seg studere i ettertid ved å se på materiale som feiringen produserer gjennom programmer, taler, avisartikler. Men denne typen dokumentasjon kan ofte få en offisiell slagside ved at den forteller mest om arrangørenes offisielle beveggrunner og intensjoner. Dette var bakgrunnen for at vi initierte dokumentasjonsprosjektet. Vi har på den måten ønsket å ta vare på "flyktig informasjon". Vi har ønsket å bidra til at man i ettertiden har et bedre grunnlag for å vurdere hva svensker og nordmenn gjorde med unionsmarkeringen og hva "feiringene" gjorde med oss.

Vi vil presisere at prosjektet ikke har tatt mål av seg til å dokumentere hele bredden av unionsfeiringen. Omfang og spredning har gjort det nødvendig å foreta en streng avgrensning. Vi har forsøkt å fokusere på det vi regnet med at folk ville oppfatte som den mest sentrale fasen i feiringen og de mest sentrale begivenhetene, f eks: Åpningsarrangementet i Drammen, perioden rundt 7.juni 2005, åpningen av Svinesundbroen, arrangementet i Karlstad 23.september og avslutningsforestillingen i Oslo Spektrum. Delprosjektet har avgrenset sin aktivitet til å se særlig på begivenhetene i Oslo og Drammen.

1.3 Delprosjektet "*2005 i det flerkulturelle Norge*"

Diaforsk har gjennom tidligere forskning vist at bruken av norske nasjonale symboler får en ny mening i en ny flerkulturell kontekst, og at dette fortjener større oppmerksomhet i forbindelse med integrasjonsprosesser og inkluderingspolitikk⁵.

Vi betraktet unionsjubileet som et interessant og aktuelt eksempel på flere problemstillinger som denne forskningen har reist og ønsket å bidra til en identitetspolitisk og integrasjonspolitisk analyse av hundreårsmarkeringen. Dette var bakgrunnen for at vi ønsket å

opprette et ”flerkulturelt” delprosjekt innenfor dokumentasjonsprosjektet. Delprosjektet (”2005 i det flerkulturelle Norge”) hadde som målsetning å sikre et minoritetsperspektiv, når vi likevel skulle dokumentere jubileumsåret.

Den flerkulturelle dimensjonen i markeringen har blitt undersøkt gjennom å se på målsetninger (intensjoner), programutforming (produksjon), deltagelse og opplevelse (resepsjon), samtidig som vi har vinklet datainnsamlingen særlig i forhold til det flerkulturelle. Datainnsamlingen har skjedd parallelt med hovedprosjektet, men i noen grad undersøkt andre arrangementer med spesiell relevans for problemstillingene. Vi har også foretatt nøkkelinformantintervjuer med flerkulturalitetsperspektivet spesielt for øye.

I et jubileum brukes historien til å lage fortellinger som formulerer grunnleggende forestillinger om oss selv og verden. Mennesker som deler samme fortolkninger av fortiden kan kalles et *erindringsfellesskap* og bevisste handlinger for å aktivisere eller forandre referansene som ligger til grunn for dem kan kalles *erindringspolitikk*⁶.

Vi har tidligere sett eksempler på at etniske grupper kan ”skrive seg selv inn i” 17.mai-tradisjonen og kongesymbolet. Rubina Rana, som ble valgt til leder av 17.mai-komiteen i Oslo i 1999, tolket seg selv og sine handlinger inn i nasjonaldagens historie. Hun viste til at den danske prins Carl tok et norsk navn, mens hun selv hadde tatt på seg en norsk bunad. Hun tok også initiativ til 6-åringene for første gang skulle være med i barnetoget, en handling hun tolket i Wergelands ånd: ”Når jeg som kvinne med en annen bakgrunn fikk gjennomføre noe av en slik nasjonal betydning, er det en fortsettelse av det arbeidet Wergeland sto for. Nå føler jeg meg som en del av den samme historien”⁷. Bildet av Rubina Rana som fører an barnetoget opp mot Slottet i 1999, mener vi gjør noe med forestillingene våre om nasjonaldagsfeiringen. Det kan også sees som en bekreftelse på det vi har sett som et økende flerkulturelt innslag i barnetogene, og ikke minst i flaggborgene, fra de innvandretteste grunnskolen i Oslo. Skolebarnas rolle i 17.maifeiringen kan ha fremtvinget en inkludering av minoritetsgruppene. Dette kan igjen åpne for en utvidelse av det nasjonale erindringsfellesskapet rundt denne feiringen og rundt sentrale nasjonale symboler⁸.

Spørsmålet i dette delprosjektet, blir hvilket erindringsfellesskap 2005-feiringen skaper og hvordan det flerkulturelle Norge defineres inn i dette erindringsfellesskapet. Blir fortellingen om unionsoppløsningen og 1905 ”gjentalt” på en måte som skaper en kollektiv identitet som ulike etniske grupper kan identifisere seg med? Vi mener at dette er et viktig perspektiv å legge på det kommende unionsjubileet. Nasjonale fortellinger og myter, ikke minst symboliseringer og ritualiseringer av disse gjennom feiringen og jubileer, tematiserer ”det norske” og blir også viktig integrasjonspolitisk.

Vi har arbeidet ut fra spørsmål som: Hvordan er det flerkulturelle reflektert inn i det offisielle programmet for feiringen. I hvilken grad og på hvilken måte markeres unionsjubileet i ulike etniske grupper? Hvordan opplever det flerkulturelle Norge unionsjubileet?

1.4 Arrangører og arrangementsteder

Norge 2005 AS var den viktigste aktøren i Hundreårsmarkeringen, både budsjettmessig og organisatorisk. Selskapet var de sentrale myndighetenes redskap og fikk en koordinerende

rolle for markeringene som andre statlige institusjoner laget. Norge 2005 finansierte, delfinansierte, og markedsførte et stort antall samarbeidsprosjekter og lokale arrangementer i hele landet.

Vi har allerede nevnt at statlige institusjoner som Utenriksdepartementet, Stortinget, Forsvaret hadde egne jubileumsprogram. Den norske kirke hadde også egne arrangementer i tilknytning til Hundreårsmarkeringen. Kommunene og de større byene hadde lokale arrangementer. Regionale forbund av kommuner og i noen tilfeller næringslivsorganisasjoner, hadde også jubileumsarrangementer.

Unionsoppløsningen ble markert og feiret over hele landet, men hovedstaden hadde de største arrangementene. Dette kan være naturlig ettersom de sentrale statsinstitusjonene ligger her og fordi viktige historiske begivenheter også fant sted i Oslo. Det var mindre selvsagt at Norge 2005 valgte Drammen som åpningssted og datoen 5. februar som start. Begrunnelsene Norge 2005 har gitt har vært rent praktiske.

Drammen er imidlertid en av flere større norske byer som har hatt sitt eget jubileumsprogram. Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø, er andre. De største arrangementene her har imidlertid vært utviklet i et samarbeid og med finansiell støtte fra Norge 2005 ("Hundreårsfestivalene").

Svinesund ble tidlig lansert som et viktig sted i unionsjubileet, ettersom den nye broen ville bli åpnet i jubileumsåret. Arrangementet som gikk over flere dager, ble toppet av en åpningsseremoni med deltakelse av det norske og svenske kongehuset.

Karlstad kommune hadde også et omfattende jubileumsprogram 19-25 september med et stort publikumsarrangement på Stora Torget lørdag 23.

2 Metode og datamateriale

2.1 Delprosjektets aktiviteter

I forbindelse med delprosjektet "2005 i det flerkulturelle Norge" har vi intervjuet nøkkelinformanter om markeringen av jubileet i regi av Norge 2005 og case-stedene Oslo og Drammen. Skriftlig materiale, medieoppslag og brosjyrer har vært gjennomgått med flerkulturalitet spesielt for øye. Det samme gjelder arrangementene vi har gjort feltarbeid på.

Følgende begivenheter har vært spesielt dokumentert:

- åpningsarrangementene i Drammen 5. februar
- nasjonaldagen i Oslo og Drammen
- 7.junimarkeringer
- Hundreårsfestivalene (og kulturnatt)
- åpning av Svinesundbroen 10. juni
- Karlstad 23. september
- avslutningsforestilling i Oslo spektrum 26. november

Datainnsamlingen har skjedd gjennom/i form av:

- observasjoner
- intervjuer i gatene
- intervjuer med nøkkelpersoner
- foto
- videoopptak
- programmer
- taler (17.mai, 7.juni, 10.juni)

2.2 Valg av feltarbeidssteder (case)

Vi valgte tidlig ut Oslo og Drammen som feltarbeidssteder fordi de var eksempler på steder med viktige sentrale arrangementer. De to bykommunene hadde også et betydelig lokalt jubileumsprogram.

Oslo ville som hovedstad få en rekke hovedarrangementer og sannsynligvis også få bedre riksdekkende mediaomtale for jubileumsarrangementer enn andre norske byer. Det var også klart at byen ville bidra med en god del egne arrangementer til hundreårsmarkeringen. Mye talte for at det som skjedde i Oslo, kunne få en sentral betydning i forhold til hvordan folk, også andre steder i landet, opplevde og senere ville huske hundreårsmarkeringen. I tillegg har byen største innvandrerbefolkningen i landet.

Drammen fikk det offisielle åpningsarrangementet og ble stedet der startskuddet gikk for jubileumsåret over hele landet. Siden byen også hadde et omfattende eget jubileumsprogram og dessuten overkommelige reiseavstander fra Oslo, var dette også et egnet sted for å følge med i hundreårsmarkeringen. Drammen har også en betydelig innvandrerbefolkning og lange tradisjoner med arbeidsmigrasjon.

2.3 Datamateriale

I forbindelse med delprosjektet er følgende datamateriale innsamlet og gjennomgått:

- offentlige dokumenter
- dokumenter og publikasjoner utgitt av Norge 2005
- utskrifter av web-sider for Norge 2005
- avisklipp med omtale av arrangementer, intervjuer og ytringer fra arrangøransvarlige
- 8 intervjuer med nøkkelpersoner i N2005, Oslo kommune og Drammen kommune
- 5 intervjuer med nøkkelinformanter med innvandrerbakgrunn
- observasjonsnotater
- kort-intervjuer i forbindelse med arrangementene
- bilde- og videomateriale
- opptak av TV-produksjoner
- svar på spørrelistene

3 Hundreårsmarkeringens mandat og program

3.1 Mandat og føringer fra politisk hold

Norge 2005 fikk, som hovedaktør i unionsjubileet, sitt mandat fra stortinget. Sammenslåingen av Tusenårsjubileet og Hundreårsjubileet gjør imidlertid sitt til at dette mandatet blir noe uklart. Det ble lagt føringer for begge jubileene i en stortingsproposisjon⁹ og kulturkomitéens innstilling¹⁰, men på det tidspunktet mandatet ble utformet var det Tusenårsjubileet som hadde størst fokus.

Vi kan lese ut av de nevnte dokumentene, at feiringen av millenniumsskiftet og unionsoppløsningen også skulle fokusere på nye kulturelle impulser og ha et dynamisk syn på egen kultur. Kulturkomitéens flertall¹¹ sier eksplisitt at *”feiringen må bygge opp under det flerkulturelle arbeidet”* og at *”særlig viktig er det at innvandrere, kunstnere og kulturarbeidere med annen kulturbakgrunn enn den norske gis muligheten til å være aktive deltakere i planlegging og feiring”*.

I forbindelse med navneskiftet i 2001, hvor Norge 2000 ble til Norge 2005, ble det ikke laget noen ny proposisjon eller mandat i forbindelse med Hundreårsmarkeringen. Føringerne fra St. prop. 55 anses derfor fremdeles som førende.

3.2 Jubileumsarrangørenes programerklæringer

Målformulering fra Norge 2005 distanserer seg fra et tilbakeskuende, introvert og selvforherligende syn på Norge som nasjon. Begrepet ”verdensborger” introduseres som et nøkkelbegrep for Hundreårsmarkeringen:

”Hundreårsmarkeringens formål er å se på vårt lands historie, verdier og fremtidsmuligheter med nye øyne, slik at vi ser mer av Norge som verdensborger.....Norge er en verdensborger i kraft av vår fortid og virkelighet: I århundrer har vi levd av å selge de store råvareressursene langs den lange kysten vår; vi er formet av kulturmøter gjennom handel, innvandring og utvandring; det moderne Norge hviler på en sammensmeltning av verdier og kunnskap som er utviklet i hele den moderne verden.”¹²

Målformuleringene viser at man ikke bare ønsker å fokusere på det historiske med jubileet, men på det Norge som har vokst frem gjennom de siste hundre år, i nær kontakt med omverdenen. Teksten gir grunn til å tro at jubileets innhold også vil reflektere at innvandring og etnisk mangfold også er viktige sider ved det norske samfunnet.

Oslo kommune utarbeidet også en egen idéskisse/synopsis til hundreårsmarkeringen. Her ble det blant annet sagt at et av delmålene for Oslo var å synliggjøre kultur som identitetsbygger og vise hvordan dagens flerkulturelle by påvirker identitet som by og borger.

Prosjektleder for hundreårsmarkeringen i Drammen stilte opp to hovedmålsetninger for byens satsning:

1. Markedsføre Drammen. Gi et budskap til omverdenen om at byen også har en borgerlig historie, ikke bare proletær. Formidle et folkelig engasjement, at det er et godt arrangementsted, et godt vertskap og at vi er en god samarbeidspartner.
2. Jubileumsåret skal med kulturelle virkemidler synliggjøre historien og bevisstgjøre befolkningen om det vi driver med i dag. Utvide dette videre, fra byen til nasjonen. (prosjektleder i intervju)

Han sier videre at: *”Poenget er å bygge ut fellesskapet for at innvandrerne skal identifisere seg med Norges historie og fedreland. Og at Norge blir klar over innvandrernes betydning for historien og samfunnsutviklingen.”*

Både Drammen kommune og Oslo kommune hadde målsetninger reflekterte et perspektiv på det siste hundreåret som inkluderer positive vinklinger på etnisk mangfold og demografiske endringer.

3.3 Jubileumsåret sett fra Oslo og Drammen

I Drammen og Oslo ble det utpekt en egen prosjektleder/koordinator for hundreårsmarkeringen, men det ble ikke avsatt egne midler til prosjektering. Oslo hadde budsjettet 4 millioner av egne midler til selve jubileet og fikk i tillegg midler fra Norge 2005 til enkelte av sine egne prosjekter. Drammens budsjett var omtrent en tiendedel av Oslo's¹³. De fikk ikke støtte fra Norge 2005 selv om de ble bedt om å bidra til å skape en folkefest-ramme i forbindelse med Norge 2005 sitt åpningsarrangement i Drammen Teater. Drammen fikk imidlertid støtte fra lokal sponsorer og gratis markedsføring av lokalavisa som også ga fyldig redaksjonell dekning av begivenhetene. Begge steder ble det avsatt ressurser i form av at kommunalt ansatte ble avsatt til å arbeide med prosjektene og at lokaler ble stilt gratis til disposisjon. I tillegg var det betydelig frivillig innsats i forbindelse med feiringen i Drammen og i forbindelse med enkelte arrangementer i Oslo hvor organisasjoner eller bydeler sto ansvarlige.

I følge koordinatoren for hundreårsmarkeringen i Oslo ble det ikke avsatt noen kommunale midler til planlegging og prosjektering før 2005. Koordinator ble imidlertid utpekt våren 2004 og Oslo fikk noen lønnsmidler (3 månedersverk) til prosjektering fra Norge 2005. Dette var antakelig helt nødvendig i forhold til planleggingen av de store arrangementene som Norge 2005 skulle ha. Oslo kommune inviterte også inn til idedugnad om jubileumsmarkeringen, men politikerne var i følge koordinatoren litt ”skeptiske”. Den politiske holdningen i kommunen var til å begynne med at jubileet først og fremst var et statlig ansvar.

Oslo utviklet egne jubileumsarrangementer innenfor en ramme av 2 millioner kroner, i tillegg til et tilskudd til prosjekter ved Oslo Bymuseum på 800 000. Oslo brukte totalt 4 millioner på hundreårsmarkeringen, av disse ble 1 million delt ut til eksterne arrangører på bakgrunn av søknad. Det ble ikke gjort noe spesielt fra kommunens side i forhold til å invitere minoritetsmiljøene inn i planleggingsprosessen eller gitt bistand til prosjektering av jubileumsarrangementer. Midlene ble heller ikke gitt en egen spesifikk utlysning med klare

kriterier, retningslinjer, søknadsfrister eller lignende, men utlyst og behandlet samtidig med de ordinære kulturmidlene som deles ut årlig. Midlene ble tildelt løpende på bakgrunn av de søknadene som kom inn i løpet av første halvdel av 2005, etter behandling i Kultur- og idretts etaten og endelig vedtak av byråden. Det ble levert to søknader fra minoritetsgrupperinger om jubileumsarrangementer, som begge ble avslått av byråden. MultiMela-festivalen som ble arrangert av stiftelsen Horisont var primært et samarbeidsprosjekt mellom Norge 2005 og Horisont, men i stor grad finansiert gjennom sponsorer. Dette arrangementet fikk kommunale midler utenom jubileumsbudsjettet.

Drammen brukte egne stillingsressurser til koordinerings- og prosjekteringsarbeidet for jubileumsfeiringen. I 2004 ble en rekke samfunnsinstitusjoner (bla skoler) og frivillige organisasjoner invitert til en ide-dugnad. Minoritetsmiljøene var invitert med i dette gjennom Drammen Innvandrerråd. Kommunen fulgte også opp innvandremiljøene ved å komme med oppfordringer til dem om å utvikle arrangementer. I følge prosjektlederen for hundreårsmarkeringen i Drammen var det fra kommunens side et ønske om flere arrangementer arrangert av minoritetsmiljøene enn det man fikk. Kommunen samarbeidet med innvandrerrådet, introduksjonssenteret og med kunstneriske miljøer i minoritetsgruppene i forbindelse med flere enkeltarrangementer. Sammenlignet med Oslo, kan det virke som om Drammen i større grad gikk inn i og utviklet prosjektideer sammen med minoritetsmiljøer.

Norge 2005 arrangerte en stor konsert på Rådhusplassen om kvelden den 7.juni. Stortinget hadde tidligere på dagen hatt et lukket "Minnemøte" i egne lokaler og den politiske eliten hadde en eksklusiv festforestilling i Oslo konserthus om kvelden. MultiMela-festivalen fant også sted på Rådhusplassen noen dager senere. Avslutningsforestillingen for hundreårsmarkeringen fant sted i Oslo Spektrum 26. november.

Oslo kommune gjorde ikke noe spesielt ut av 17.maifeiringen i forhold til hundreårsjubileet. De hadde imidlertid Kulturuke og en Kultur natt i dagene rundt de store konsertene på Rådhusplassen. Ellers hadde Oslo satset på museumsutstillinger i forbindelse med jubileet, både Oslo Bymuseum, Munch-museet og Internasjonalt Kultursenter og Museum hadde store prosjekter. Det skjedde enkelte ting på bydelsnivå også. Groruddalen hadde et stort arrangement på Linderud Gård i slutten av mai. Bydel Bjerke var arrangør godt hjulpet av frivillige organisasjoner.

Drammen kommune var vertskap for åpningsforestillingen 5. februar og den offisielle åpningen av jubileumsåret. Denne dagen hadde Drammen en rekke egne arrangementer. 17. mai ble det markert at det også var et unionsoppløsningsjubileum og det ble satset litt ekstra. 7. juni hadde Drammen flere egne arrangementer og et par dager senere markerte de "flaggskiftet" ved å heise og fire unionsflagget på Spiralen¹⁴. Byen arrangerte Internasjonal Uke og koblet dette til hundreårsmarkeringen og det ble arrangert en egen "Barnas dag" etter initiativ fra det tyrkiske innvandremiljøet.

3.4 Hundreårsmarkeringen, mer enn en logo?

Historiske jubileum dreier seg om tolkning og vurdering av fortiden, og formidling av disse tolkningene inn i samtiden. Hundreårsmarkeringen må betraktes som en aktuell politisk ytring. En satsning som det norske unionsoppløsningsjubileet har også et potensial til å forandre og påvirke kulturelle og politiske prosesser i samfunnet. Historikeren Anette Warring¹⁵ har påpekt dette i forbindelse med sine analyser av de danske grunnlovsjubileene. Hun bruker begrepet *erindringspolitikk*¹⁶. Vi kan spørre: Hva var så hundreårsmarkeringens, og spesielt Norge 2005 sin, erindringspolitikk?

I en artikkel av Brottveit og Aagedal¹⁷ har det tidligere blitt hevdet at Norge 2005 syntes å være mest opptatt av å ”bekjempe den norske nasjonalfølelsen” fordi man fryktet at man kunne vekke til live nasjonalistiske stemninger. Måten dette ble gjort på var å begrense tilnærminger som kunne mobilisere erindringsfellesskap knyttet til nasjonale historiske begivenheter. Den viktigste aktørens erindringspolitikk kan med andre ord ha vært å ikke ha noen erindringspolitikk.

Et jubileum kan skape ”historiske” fortellinger som formidler grunnleggende forestillinger om hvem vi er. De sentrale aktørene gjør alltid en re-fortolkning av disse forestillingene. Mennesker som deler de samme fortolkningene av fortiden, utgjør et erindringsfellesskap. En vellykket refortolkning, kan potensielt endre innholdet i slike erindringsfellesskap, og dermed også individuelle identiteter og ”private” minner.

I analyser av historiske jubileum og minneritualer setter man gjerne et kritisk perspektiv på hvordan historien brukes i nåtiden og hvilke formål dette kan tjene. Den franske sosiologen Maurice Halbwachs¹⁸ utviklet i mellomkrigstiden begrepet ”*kollektiv erindring*” og la vekt på at ”private” minner også må forstås som *sosiale fenomen* og knyttet til en *sosial kontekst*.

Når slike minner i gitte anledninger, f eks et jubileum, blir trukket fram og delt, vil det vanligvis ha en ”homogeniserende” effekt på minnene. Den kollektive refortolkningen gjør dem mer lik hverandre. En slik ”minnedeling” vil derfor kunne virke styrkende på det sosiale fellesskapet som deltar i den, men har selvsagt også et potensial til å støte ut deltakere eller markere front mot andre fellesskap. Halbwachs teorier har blitt videreutviklet av sosiologen Paul Connerton¹⁹ som er opptatt av ritualets funksjon i overføringen av kollektive erindringer. Ritualets formidlingsform er dynamisk, det taler ikke primært til hjernen, men til hele kroppen og følelsene. Minneritualer gjenforteller ikke bare kunnskap om fortida, og gjør denne tilgjengelig for nye generasjoner eller nye medlemmer i fellesskapet. Ritualets styrke ligger i å skape situasjoner som gjør det mulig å få følelsesmessige opplevelser av fortidige begivenheter. Historiske jubileum har derfor et særlig potensial når det gjelder å internalisere hos deltakerne bestemte forestillinger om historien og samfunnet.

Det overordnede programmet for hundreårsmarkeringen ble lansert og i hovedsak formidlet av Norge 2005. Programmet ble mottatt med mye forvirring og kritikk, og med til dels lav folkelig oppslutning om de sentrale jubileumsarrangementene²⁰. Vi mener at denne *resepsjonen* kan henge sammen med en innebygd *målkonflikt* hos hovedaktørene, som i sin tur skapte en *jubileumsproduksjon* med *uklar profil*. Årsakene til dette er trolig sammensatt.

For det første var det ikke bare ett, men *to store jubileum* som ble avsluttet ved utgangen av 2005. Hundreårsmarkeringen av unionsoppløsningen var også slutfasen for markeringen av 1000-årsskiftet. Innholdet og organiseringen av de to jubileene var nært sammenkoblet – det var som tidligere nevnt samme arrangørselskap som kun foretok en navneendring når millenniumsskiftet var overstått. Fusjonen medførte til en sammenblanding der langvarige prosjekter og samarbeidsforhold kan ha fått et noe uklart jubileumsbudskap²¹. Tusenårsmålene er globale og fremtidsrettede og tusenårsskiftet var først og fremst markeringen av et ”rundt tall”, ikke av begivenheter som skjedde for tusen år siden. Dette bidro nok til å redusere hundreårsmarkeringens historiske forankring og styrket de ideologiske grunnene man kunne ha for nettopp en slik reduksjon.

For det andre var man i en tidlig fase opptatt av å *motvirke* en *nasjonalistisk* og Sverige-fiendtlig bølge. På slutten av 90-tallet hadde man erfaringer med folkefestene på Lillehammer-OL og VM på ski i Trondheim. Selv om mange vil si at dette var svært vellykkede arrangementer, nettopp fordi det var en så bred og livlig publikumsoppslutning, mente mange også at dette skapte uheldige nasjonalistiske stemninger²². Mens historiske jubileum ofte har som mål å styrke fellesskapsfølelser, ble det litt motsatt i dette tilfellet. Målet ble snarere å dempe ned og å kjempe mot den norske nasjonalfølelsen. I en rekke utspill fra Norge 2005, både i forbindelse med lanseringen av filmen og tv-serien ”Alt for Norge” og i introduksjonene til ”hundreårsdebattene” blir det polemisert mot karikerte utgaver av norske selvbilder²³. Direktør Jan Erik Raanes forsikrer f.eks. sitt publikum om at jubileumsåret ikke skal bli et ”eneste nasjonalistisk raut”. En dansk avis kommentator blir også invitert til å levere en skarp provokasjon mot det norske selvbildet under overskriften ”Rike, fete og selvtilfredse”²⁴. Den uttalte målsetningen med disse utspillene var å skape debatt og stimulere til kritikk og selvrefleksjon. Man skulle ikke henfalle til en ukritisk hylling og dyrking av det norske. I denne sammenhengen ble det også forklart at unionsjubileet skulle omtales som ”markering” og ikke ”feiring”. Vi spør om ikke denne negativistiske tilnærmingen til hundreårsmarkeringen tok litt overhånd i starten og at den skapte mer forvirring enn avklaring, ikke minst siden den kom fra den statsfinansierte arrangøren selv.

For det tredje så var man på arrangørhold svært opptatt av at markeringen ikke skulle bli for ”tilbakeskuende” eller preget av kjedelig folkeopplysning. Dette medførte arrangementer og produksjoner som ble kritisert av historikere for å være uetterrettelige og useriøse i sin omgang med historien²⁵. Det ble valgt en uhøytidelig, humoristisk og *ironisk* formidlingsform når historiske personer og begivenheter ble formidlet hundreårsmarkeringens sentrale teater- og tv-produksjoner²⁶. Ironi fungerer godt for dem som allerede er innviet i et tema og som lett vil kjede seg over mer informasjon, men fungerer dårlig for dem som er uinvidde. Ironiske budskap medfører alltid tvil om hva som er alvorlig ment eller oppfattet som sant. En annen konsekvens av den *a-historiske* og *budskapsløse* profilen på hundreårsmarkeringen, var at det ikke ble stilt krav om en historisk forankring eller spesifikke jubileumsbudskap ved tildeling av midler og annen støtte til jubileumsarrangementer. En rekke store utendørsarrangement ble avvirket uten at jubileet en gang ble nevnt som noe annet enn en sponsor. Kommersielle sponsorer var i tillegg minst like prangende på plakater og sceneinstallasjoner. Hundreårsmarkeringen ble formidlet gjennom en logo.

4 Jubileumsåret – en inkluderende markering?

4.1 Åpningsforestilling med kongefamilien i Drammen

Jubileumsåret åpnet offisielt med arrangementene i Drammen 5. februar. Norge 2005 samarbeidet med Drammen kommune, produsentselskapet Nordisk Film AS, TV 2 og diverse kunstneriske krefter om den fjernsynsoverførte festforestillingen i Drammen Teater. Drammenserne startet imidlertid 1905-feiringen tidlig om formiddagen med ”1905-marked” på Bragernes Torg.

Programmet var som følger:

- 10-16 ”Handelsdag med 1905-marked og yrende liv på Bragernes Torg”
- 13:30 ”Forhåndsvisning av forestillingen ”En egen stemme” i Drammens teater”
- 17:30 ”Bli med i ”Tidsmaskinen””
- 19 ”Vi hilser kongefamilien velkommen”
- 20 ”Slutt” (feiringen fortsetter i byens restauranter som er ”i 1905 stemning”)

Teaterforestillingen var for et spesielt invitert publikum, der kongefamilien var hovedgjester sammen med et stort oppbud av politikere og kjendiser. TV 2 sendte hele forestillingen direkte (med reklameavbrudd).

Restaurantene i byen hadde plakater og menyer som spilte på 1905-jubileet og inviterte byens publikum til å fortsette festen. Mange hadde fulgt oppfordringen fra de lokale arrangørene om å kle seg i ”1905-kostymer”. Restaurantene var imidlertid ikke overfylte, til tross for at det hadde vært flere tusen mennesker i sentrum denne dagen. Mange valgte nok heller å se den fjernsynsoverførte festforestillingen hjemme istedenfor på en restaurant. Drammensere vi var i kontakt med denne dagen var stolte over at Drammen by og deres eget teater fikk tildelt rollen å åpne jubileumsåret.

Hvordan fungerte denne dagen for minoritetsgruppene? Det var for det første ikke noe i informasjonen, markedsføringen eller de enkelte programpostene som var spesielt myntet på innvandrere og minoritetsgrupper. Kulturelle innslag som kunne ha særlig appell for grupper med en ikke-norsk bakgrunn eller direkte internasjonale og flerkulturelle vinklinger ble ikke markedsført og utgjorde heller ikke noen tydelig del av programmet. Programmet var tilbakeskuende, selv om det var hele hundreårsperioden man skuet tilbake på, og fokuset var nasjonalt, selv om man hele tiden relaterte det norske til det svenske.

Etniske minoriteter var generelt sett lite synlige i byen denne dagen, men ikke helt fraværende. Kommunens introduksjonssenter for flyktninger gjorde noen integrerende grep i denne forbindelse; deltakere på introduksjonssenteret sydde kostymer, som del av et sykurs og fikk på denne måten både kjennskap til norsk klestradisjon og jubileet som sådan. Klassene på introduksjonssenteret ble også direkte oppfordret til å delta i feiringen. Oppfordringen ble i første rekke fulgt i de klassene der læreren tok initiativ til at hele gruppen skulle gå sammen. Disse lærerne fungerte som døråpnere inn i feiringen. Et annet grep som ble gjort når man informerte om hundreårsmarkeringen i klassene, var å låne ut gammeldagse hatter som deltakerne kunne bruke ute i byen denne dagen. På kvelden foran Drammen teater, ventende på kongefamilien, traff vi på en palestiner som hadde nettopp en slik hatt. Vi mener

at disse eksemplene illustrerer hva som skal til for å mobilisere og inkludere innvandrere i norske "ritualer". Alminnelig markedsføring kan være utilstrekkelig overfor grupper som ikke har de samme forkunnskapene og vanene i forhold til norske feiringstradisjoner.

Introduksjonssenteret omfatter imidlertid bare et lite mindretall av personer med etnisk minoritetsbakgrunn. En virkelig inkludering i jubileumsfesten 5. februar ville nok måttet ha en lignende strategi overfor flere større minoritetsmiljøer. Dette er selvsagt langt mer utfordrende når man ikke har den fellesarenaen for informasjonsutveksling som introduksjonskurset for flyktninger er (varer inntil 2 år).

Vi møtte imidlertid enkelt minoritetsmedlemmer ute på byen denne dagen. De var generelt dårlig informert om det totale programmet, og i første rekke opptatt av å få med seg det de oppfattet som hovedbegivenheten: De kongeliges ankomst.

I følge Drammen kommunes hjemmeside²⁷ var det rundt 4000 mennesker på Gamle kirkeplass utenfor Drammen Teater da kongefamilien og VIP-gjestene ankom. Folk hadde fakler og en god del publikummere hadde som tidligere nevnt 1905-antrekk. Det var laget en egen tribune hvor de kongelige gjestene ble hilst velkommen og møtt av to lokale blomsterpiker før de spaserte på rød løper gjennom parken og inn i teateret.

Det var altså jubileumsforestillinger både for et nasjonalt TV-publikum og for lokale tilskuere som møtte fram på Bragernes Torg. "Tidsmaskinen" på torget skulle føre publikum tilbake gjennom historien, fra 2005 til 1905 gjennom kunstneriske innslag i form av dans, musikk og lysshow. Forestillingen var moderne, abstrakt og internasjonal i tilsnittet. Vi opplevde forestillingen som en kunstnerisk opplevelse, den hadde tidsreferanser, men i liten grad et eget jubileumsbudskap. Vi fikk heller ikke noen spesifikke tolkninger fra publikummere vi snakket med eller avisomtaler (Drammens Tidende), annet enn at man ble tatt på en "tidsreise" ved at enkeltinnslagene avspeilet ulike tidsepoker. Forestillingen inneholdt imidlertid noe vi oppfattet som et som et anti-rasistisk budskap.

Festforestillingen i Drammen Teater var bygget opp som en humoristisk kabaret med en rekke innlagte sketsjer av revy-typen. Dette er en type kommunikasjon som baserer seg på en rekke forkunnskaper om så vel norsk historie, norsk-svensk populærkultur i det siste hundreåret og den skandinaviske revytradisjonen. Kulturministerens tale (kun for de spesialinviterte VIP-gjestene) poengterte at forestillingene skulle få oss til "å le av oss selv"²⁸. Det var med andre ord en parodierende, ironisk forestilling om våre hundre år som selvstendig nasjon, ikke uten en viss kontrast til den høytidelige mottakelsen av de kongelige gjestene utenfor teateret. Som innledning til jubileumsåret bidro nok denne forestillingen til en viss forvirring om budskapet og begrunnelsen for markeringene – skal vi feire eller bare stille oss kritiske²⁹?

Åpningen viste på denne måten også fram den norske eliten som "det offisielle Norge" og til denne eliten tilhørte ikke representanter for de siste tiårenes innvandringsbølge.

Teaterforestillingen hadde ikke tematisert flerkulturalitet og innvandring. I beste fall var dette svært marginalt. Et av de skiftende askeladd-tablåene³⁰ hadde plutselig en svart person når forestillingen nådde fram til 70-tallet. Innvandring ble imidlertid ikke kommentert i

forestillingen, som på dette tidspunktet serverte en parodi på Hair-musikalen og den vestlige hippie-bølgen som også nådde Norge.

4.2 Internasjonal uke i Drammen

I sitt jubileumsprogram introduseres Internasjonal Uke med setningen: ”*Innvandring og impulser utenfra har alltid vært viktig for Norges og Drammens utvikling. Slik var det i 1905, og slik er det i dag.*”³¹. Det er ellers ikke noe informasjon som kobler dette arrangementet direkte til hundreårsmarkeringen eller argumenterer for at dette er et jubileumstema. I programbrosjyren for Internasjonal Uke nevnes jubileet som dette arrangementet også skal være en del av, bare én gang: Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson planter et ”hundreårstre” etter et politikerseminar om Tusenårsmålene, ”*i anledning unionsmarkeringen*”.

I introduksjonen vises hele tiden til FNs Tusenårsmål og enkeltarrangementer kobles til disse. Introduksjonen har en lokalhistorisk referanse som må sies å ha relevans for hundreårsmarkeringen, uten at dette sies eksplisitt:

”Byens beliggenhet har gjort at den alltid har vært internasjonalt orientert. i gamle dager var det hit kjøpmenn fra andre siden av Nordsjøen kom for å kjøpe tømmer. Senere ble Drammen en viktig produsent av skip som gjorde tjeneste på alle verdens hav. Og i dag lever folk fra alle verdenshjørner side om side i byen.” (IU program 2005)

Uken ble offisielt åpnet av kronprinsparet og det ukelange programmet var imponerende i bredde og høydepunkter. Det var kunstutstillinger, konserter med navn som Barbara Hendricks, utstillinger og oppførelser av skoleelever i distriktet, politiske seminar med toppolitikere osv. Spørsmålet er imidlertid hva dette hadde med markeringen av unionsoppløsningen å gjøre?

En pakistansk familiekonert ble sponset av Drammen kommunes hundreårsmarkering. Det ble ikke formidlet informasjon om unionsoppløsningen eller noe spesielt jubileumsbudskap i forbindelse med konserten. Det var også i følge arrangøren selv (prosjektleder for IU) lite oppmøte av norsk-etniske publikummere. Den totale oppslutningen ble også rammet av oppfordringer fra enkelte miljøer om å holde seg borte, da de mente den falt sammen med en muslimsk høytidsdag (profetens fødselsdag)³². Drammen innvandrerråd som arrangerte konserten opplevde dette som en stor økonomisk belastning og lederen uttalte etterpå, i intervju med oss, at denne involveringen i hundreårsmarkeringen ikke fristet til gjentakelse.

I forbindelse med Internasjonal Uke ble det også laget et barnearrangement på Bragernes Torg lørdag 23.april – ”Internasjonal Barnas dag”. Arrangementet bygde på en tidligere tradisjon i det tyrkiske miljøet som har laget slike dager tidligere. Nå ble det gjort til et større flerkulturelt arrangement. Det var barnegrupper som viste drakter, spilte skuespill, leste opp dikt osv.³³

Internasjonal Uke hadde et variert og innholdsrikt program som var satt sammen på en måte som kunne minne om måten Norge 2005, eller for den saks skyld Drammen kommune, utformet jubileumsprogrammet. Prosjektleder for Internasjonal Uke understreket at alle

bidragsyterne og delarrangørene måtte relatere sine innslag til Tusenårsmålene og at de ble introdusert av kommunale ledere eller personer fra FN-sambandet som gjorde denne sammenhengen eksplisitt. Det er vanskelig å finne eksempler på en tilsvarende kobling til unionsoppløsningsjubileet.

4.3 Pakistanske arrangementsøknader - "helt på trynet"?

Oslo kommune mottok søknader om jubileumsarrangementer fra to pakistanske organisasjoner. Dette blir slått opp i Aftenpostens aftenutgave i en artikkel som har tittelen "Unionsoppløsning på Pakistansk"³⁴ før utfallet av behandlingen er kjent.

Pakistan Velferdsorganisasjon, som er den største innvandrersorganisasjonen i Norge, søkte 230.000 kroner til arrangement som inkluderte et seminar om norsk historie siste 100 år. Det skulle også være en konsert og spørrekonkurranse blant pakistanske barn om Norges historie. Organisasjonen Bazme-Ahbabe Pakistan hadde på sin side søkt om 483.000 kroner til et utearrangement i Frognerparken med utstillingsboder og pakistanske artister for å vise fram pakistansk kultur i Norge³⁵.

Søknadene ble avslått av Frp-byråden og Varaordfører Sverre Kristiansen fra samme parti karakteriserer søknadene som "helt på trynet". Han er provosert av at minoritetsorganisasjonene foreslår arrangementer som setter pakistansk preg på unionsjubileet og bruker også uttrykket "frekhetens nådegave" i et intervju med VG³⁶. Varaordføreren stiller seg helt uforstående til at feiringen skal gis en "pakistansk vri".

AP-politikeren Saera Kahn er uenig i avgjørelsen og kommenterer den i samme VG-artikkelen med en understrekning av at det "er viktig å markere at det finnes flere måter å være nordmann på i dette nye hundreåret". Saken og varaordførerens sterke karakteristikk refereres i andre medier i notis-form, men skaper ikke noe videre debatt i offentligheten³⁷. Ingen ledende politikere fra det regjerende byrådsflertallet (Høyre og Frp) rykker ut for å presisere byrådets syn. Etter et kritisk debattinnlegg fra Venstre-politikeren Johan C. Tønnesen³⁸ svarer imidlertid Kristiansen at han ikke er motstander av unorske kulturinnslag i feiringen, men at "det blir feil hvis Oslo kommune skal gi økonomisk støtte til pakistanske organisasjoner som ønsker å feire den norske unionsoppløsningen med en "pakistansk vri"."³⁹

Representanter for de to søkerorganisasjonene sa i intervju med oss at de følte avslaget og varaordførerens uttalelser som en klar avvisning til dem og et signal om at innvandrermiljøene ikke var velkomne. Bazme-Ahbabe Pakistan lagde i stedet et mindre arrangement uten offentlig støtte.

*"Effekten av det Sverre Kristiansen sa gjorde kanskje at innvandrere dro seg mer bort fra begivenhetene. Jeg mener at vi skulle være en del av det. Vi feirer ikke 1905, vi feirer 2005. I denne perioden har det skjedd mye i den norske historien. Sånn sett mente vi at vi hadde en plass."*⁴⁰

Leder for Stiftelsen Horisont som arrangerte Multi-Mela festivalen, mente også at

varaordførerens uttalelser påvirket minoritetsbefolkningen til ikke å delta. Han mente imidlertid at de burde ha søkt Norge 2005 om midler i stedet, slik de hadde gjort. Dette burde imidlertid Norge 2005 selv ha lagt mer til rette for fra starten av. Minoritetsmedlemmer burde vært inne i planleggingsarbeidet og representanter for ulike organisasjoner og miljøer burde vært innvitert til å sende inn søknader om prosjekter:

”Hvis Norge 2005 hadde hatt 5 % av tiden sin til oppsøkende virksomhet, hadde minoritetsorganisasjonene visst hvor de skulle søkte om penger.”⁴¹

4.4 7.juni – Eidsvolls plass og Rådhusplassen

Det var flere arrangementer i Oslo 7. juni. Denne dagen var det imidlertid et skarpt skille mellom folk og elite når det gjaldt deltakelsen i festlighetene som foregikk i og utenfor Stortinget, på Rådhusplassen og i Oslo konserthus.

Programmet som var lagt ut på Norge 2005 sine hjemmesider så slik ut:

Tirsdag 7. juni

- kl. 10.00-14.30: **Parade på Karl Johan**, Forsvaret hedrer Stortinget under minnemøtet
- kl. 10.35: **Minnemøte i Stortinget**, møtet settes som i 1905 kl. 10.35. Kongehuset og andre offisielle representanter vil være til stede
- kl. 13.30: **UD gjennom hundre år**, Utenriksdepartementet, 7. juni-plassen, markering og utstillingsåpning
- kl. 13.00-14.00: **Tid for forandring**, Eidsvolls plass, frivillige organisasjoners markering
- kl. 19.30: **Festforestilling i Oslo Konserthus**, direkteoverføres på TV2
- kl. 18.00-24.00: **Folkefest Rådhusplassen**, gratis
  - 18.00: Barne-TV-konsert
  - kl. 19.00: Ungdommens kulturmønstring og skolerevyer
  - kl. 20.30: Kringkastningsorkesteret i samspill med kjente artister som Silje Nergaard, Bjørn Eidsvåg, Vamp, Peter Jöback og Kurt Nilsen
  - kl. 22.00: konsert med Åge og Sambandet, Big Bang og Turboneger
- **Nokia Oops Cup Offshore Race**, 60 fots trimaraner seiler fra Gøteborg og går i mål i Oslo i løpet av dagen, indre havn, Aker Brygge
- 7. juni-28. august: **Typisk norsk?**, Vigelandsmuseet, kunsthåndverk gjennom 100 år

Stortingspolitikerne hadde et lukket minnemøte i Stortingssalen om formiddagen. Det var satt opp høytalere og en storskjerm utenfor på Eidsvolls plass, men det var lite markedsført som et publikumsarrangement. Det var ikke lagt til rette fra arrangørens side (eller Norge 2005) for at arrangementet skulle mobilisere tilhørere. Storskjermen sviktet også slik at de tilstedeværende måtte greie seg med lyden. Til tross for dette var det relativt mye mennesker på Eidsvolls plass og langs Karl Johan hvor de kongelige ankom i åpen bil. Det mest interessante ved publikumsoppmøtet var at det var iøynefallende mange med minoritetsbakgrunn, ikke minst muslimske kvinner.

Vi snakket med noen av tilskuerne som hadde minoritetsbakgrunn. De ga uttrykk for at unionsoppløsningen var verdt å minnes, ”historien er viktig”, og de ønsket å få se de kongelige. Det var ellers mange eldre mennesker der og en del skoleklasser og

barnehagegrupper. Dette var jo en vanlig hverdag for folk flest og de som hadde mulighet til det kunne også se tv-overføring av det hjemme eller på arbeidsplassen.

De som møtte opp på Eidsvoll's plass denne formiddagen hørte en tale av stortingspresident Kosmo som la vekt på de historiske hendelsene og at dette var verdt å feire i dag. Den høytidelige formen på møtet inne i Stortingssalen smittet over på publikum utenfor. Blant annet var det mange som tok av seg hatten eller lua når nasjonalsangene ("Gud signe vår konge god" og "Ja vi elsker") ble spilt. Det virket også som folk lyttet til ordene som strømmet ut gjennom høyttalerne. Da møtet var slutt og de prominente gjestene skulle komme ut, strømmet folk mot gjerdene og gjorde klar fotoapparater og videokameraer.

På Rådhusplassen var det "folkefest" samme kveld. Arrangøren Norge 2005 var svært heldig med været denne dagen. Etter en kald vår i hovedstaden, ble 7. juni den første sommerdagen og mange kombinerte utendørskonsert med utepils. Arrangementet trakk over 50 000 mennesker og ble av arrangørene regnet som en stor suksess etterpå. Det var folk over alt på den store plassen – overveiende unge mennesker. Det var også en del (yngre) mennesker med tilsynelatende minoritetsbakgrunn å se. Noen kan ha vært turister i sommer-Oslo. De vi snakket med hadde opphold i landet og var først og fremst ute for å få med seg konserten. Det var også en del familier og middelaldrende mennesker. Første del av konserten var spesielt rettet mot barn og hadde populære artister kjent fra Barne-tv. NRK hadde en egen 7.junisending denne kvelden og hadde mange innslag fra konserten.

Konserten ble ledet av Kristin Kaspersen og Stian Barsnes Simonsen⁴². Det ble referert til unionsjubileet fra festivallederne i en noe ironisk form. Slik ble det i hvert fall fortalt at konserten var sponset av Hundreårsmarkeringen og at folkefesten var en markering av unionsoppløsningen i 1905. Det var ellers vanskelig å oppfatte noe jubileumsbudskap fra artistene eller konserten som helhet. Det var heller ikke noen spesiell flerkulturell dimensjon i det helhetlige programmet.

Forestillingen i Konserthuset var et eksklusivt arrangement med mange vip-gjester⁴³. Vanlige publikummere var stort sett henvist til å se dette fra tv-stolen⁴⁴ hjemme (TV2-sending). Denne festforestillingen var, i likhet med Minnemøtet tidligere på dagen, arrangert av Stortinget. Til forskjell fra åpnings- og avslutningsforestillingene som Norge 2005 arrangerte, var 7.juni-forestillingen fullspekket med historiske referanser i form av gamle filmklipp og informasjon fra konferansier Åse Kleveland. Forestillingen var høytidelig og stemningsladet, noe som blant annet ble understreket av en lang applaus da Stortingspresident Kosmo sa seg glad for at H.M.Kongen akkurat denne dagen var tilbake etter et langt sykefravær.

De historiske tilbakeblikkene var ikke ironiske eller farsepregete, men de var heller ikke ukritiske. Fornorskingspolitikken overfor samene⁴⁵ ble nevnt og utslag av negativ nasjonalisme likeså. Det var kunstneriske opptredener av høy klasse med internasjonalt kjente artister fra skandinavia. Programmet omfattet også samisk joik og en norsk hip hop dansegruppe der medlemmene hadde røtter fra "fire verdensdeler" i følge konferansieren. Det var på forhånd vist filmklipp av denne gruppa mens de danset seg inn i Slottets nyrestaurerte ballsaler. Åse Kleveland avsluttet konserten med å oppfordre alle til å istemme med full hals "og med full rett" i den norske nasjonalsangen. En skoleklasse med 17.maiflagg stod da på

scenen. Fjernsynskameraene dvelte lenge ved et par av skolebarna som tilsynelatende hadde afrikansk og asiatisk opprinnelse.

Sendingen ble i følge Norsk Gallup⁴⁶ ikke sett av spesielt mange. NRKs sending hadde flest seere.

4.5 MultiMela

Multimela-festivalen i Oslo stod på Norge 2005 sitt program som en del av unionsjubileet. Festivalen som gikk over tre dager en varm sommerhelg i august, samlet rundt 200 000 mennesker og ble regnet som en stor suksess. Arrangøren, Stiftelsen Horisont, var også godt fornøyd med at konsertene tiltrakk seg mange etnisk norske(!). Logoen til Norge 2005 stod på plakaten og programmene, men leder for Horisont uttalte i etterkant (intervju med oss) at de hadde vurdert å bryte samarbeidet med Norge 2005. Opprinnelig hadde de sagt at bare sponsorer som støttet med minst 500 000 (f eks VG) fikk logoen på hovedplakaten. Norge 2005 ga bare halvparten til dette enkeltarrangementet. Horisont mottok også 330 000 i støtte fra Oslo kommune⁴⁷. Unionsjubileet ble ikke på noen måte tematisert under festivalen.

Horisont ble stiftet etter initiativ fra Norsk Kulturråd og Norge 2000 og arbeider med kunst og kulturformidling som reflekterer at Norge er et flerkulturelt samfunn. Mela-festivalene har, siden sin spede begynnelse i 2001 vært dominert av pakistanske og pakistansk-norske musikere. I 2005 planla de imidlertid en bredere musikkfestival med musikere fra 23 ulike land – en Multi-Mela. Horisont har argumentert for et sterkere flerkulturelt innslag i hundreårsmarkeringens ”main-stream”-arrangementer og ønsket opprinnelig å gjøre Mela-arrangementet til en ”Hundreårsfestival”. De fikk ikke gjennomslag for dette. Horisonts leder mente også at de var blitt lovet langt mer økonomisk støtte fra Norge 2005 enn de til slutt fikk. Vi tolker Horisonts leder slik at samarbeidsprosessen med Norge 2005 reduserte Horisonts motivasjon til å informere om unionsoppløsningen eller formidle noen av jubileumstemaene mer eksplisitt.

MultiMela-festivalen mangedoblet besøkstallet i forhold til tidligere Mela-festivaler. Det har i følge Horisont, vært en klar overvekt av tilskuere med minoritetsbakgrunn på disse arrangementene. Potensialet for å nå frem med budskap til minoritetsmiljøer er derfor unikt. Horisont ønsker at publikum skal være blandet, ikke bare bestå av mennesker som ikke er etnisk norske. Målsetningen er å bruke kultur som brobygging mellom etniske grupper. Horisonts leder var derfor fornøyd med at MultiMela hadde nesten like mange med etnisk norsk bakgrunn, som med minoritetsbakgrunn.

4.6 Andre arrangementer

Drammen hadde flere arrangementer i anledning 7.juni. Denne dagen forsøkte de først og fremst å bruke lokale kulturkrefter. Det var blant annet opplesning av dikt av Sivle og Wildenwey, norsk-svensk visekonsert og drilloppvisning på programmet. ”*Byens kulturliv viser seg*”, sa et medlem av arrangementskomiteen. Han fortalte også at: ”*Når vi har slike torgarrangementer har vi noen flerkulturelle danseinnslag. (...) De er stolte av å vise sine drakter og sin kultur som de har tatt med seg til Drammen.*”⁴⁸ Det var en tamilsk dansegruppe som opptrådte 7. juni, en gruppe som også har deltatt på offentlige tilstelninger tidligere.

Bydel Bjerke i Oslo sørget for at Groruddalen fikk et jubileumsarrangement. Linderud gård inviterte til "Opplevelseshelg for hele familien" 28. og 29.mai. Programmet var slik:

- * Underholdning fra 3 scener
- * Barnas eget eventyrrom
- * Sang og musikk
- * Omvisning inne på gården
- * Markedsplass anno 1905
- * "Rariteter for barn"

Arrangementet var ikke markedsført spesielt overfor minoritetsmiljøene eller profilert som et flerkulturelt arrangement. Det var ett innslag med tamilsk dans til et spesielt arrangement av "Millom bakkar og berg". Den største lokalavisa i Groruddalen hadde et stort bilde av dette i sin reportasje og journalisten beskrev dette som "*et av de store høydepunktene*"⁴⁹.

Oslo kommune hadde også en "Kulturuke" første uka i juni som en del av hundreårsmarkeringen og forsøkte for første gang å arrangere en "Kulturnatt" etter mønster fra andre europeisk storbyer. Selv om dette var beskrevet som et hundreårsarrangement var det klart at man tok sikte på å etablere en ny årviss tradisjon, uavhengig av jubileer. Det finnes flerkulturelle innslag i Kulturuka og i Kulturnatten, men de var beskjedne og ikke spesielt profilert eller markedsført med tanke på å rekruttere minoritetsgruppene.

Åpningen av den nye Svinesundbroen foregikk helgen 10-11. juni. Broen ble offisielt åpnet av Kong Harald og Kong Carl Gustav i fellesskap. Det var rigget opp en stor utendørs scene, utstillingsboder (regional næringslivsmesse) og restauranttelt på norsk side. Broen ble feiret med familieunderholdning fra scenen både fredag og lørdag. Lørdag ble det også arrangert et stort turløpsarrangement over broen. Det var 15 000 fremmøtte pluss 3000 skoleelever fra Østfold⁵⁰ tilstede i forbindelse med den kongelige innvielsen av broen. Skoleklassene bidro til underholdningen. Etter vårt inntrykk var oppslutningen klart størst fra norsk side fredagen (dagen og kvelden), mens "broløpet" mobiliserte mange svensker som har større tradisjon for å innvie nye veier på denne måten.

Arrangementet var imidlertid et gjennomført "hvitt" arrangement. Vi klarte ikke å finne noen intervjuobjekter med minoritetsbakgrunn, og observerte knapt en håndfull personer som kan ha hatt ikke-europeisk innvandrerbakgrunn. Vi tror at lav oppslutning fra minoritetsmiljøer skyldes at det ikke ble tilrettelagt for det. Det var komplisert å finne ut av transportmulighetene. Selv om bussene var gratis, var det dårlig informasjon, de gikk uregelmessig, hadde ofte lange ventetider og medførte ofte lange transportetapper til fots. Dette tror vi er en vesentlig terskel i forhold til deltakelse fra minoritetsmiljøer. Blant skolebarna var det en god del barn med minoritetsbakgrunn. Deres opptreden i forbindelse med festprogrammet for de kongelige gjestene skjedde imidlertid under ordinær arbeidstid for folk flest. Vi tror et annet tidspunkt for så vel skolenes deltakelse som kongebesøket ville ha trukket flere publikummere med minoritetsbakgrunn (og totalt). Underholdningen om kvelden ble fremført av kjente underholdnings- og pop-artister fra Norge og Sverige. Scenearbeidere vi snakket med ga uttrykk for at de hadde håpet på bedre besøk om kvelden. Det var en kjølig

værtype, til tross for strålende solskinn under åpningen, noe som kan ha dempet besøket til kveldskonsertene.

Karlstad kommunes hundreårsmarkering på Stora Torget, utenfor Frimurerlosjen hvor avtalen mellom Norge og Sverige til slutt ble undertegnet, var en stor satsning for byen og regionen. Det var rigget til en stor utendørscene hvor det foregikk underholdning hele dagen, torget ble også benyttet av skoleklasser som var mobilisert til markeringen. Blant annet dannet de vekselvis et svensk og et norsk flagg ved hjelp av fargede plakater som ble fanget inn ovenfra av kameraer og vist på to storskjermer ved siden av scenen. Mange hadde tatt seg litt fri fra jobben for å stikke innom torget, ”når det først skjedde noe i byen”. Programmet gjorde bruk av lokale kulturkrefter, det mobiliserte skolene i distriktet, det ble presentert populære underholdningsartister, samtidig som de historiske 1905-begivenhetene ble gjenfortalt og dramatisert ved hjelp av en forteller, en dramagruppe, bilder og dokumentarfilm. Statsministermøtet mellom Persson og Bondevik var nok for mange fremmøtte et høydepunkt og ga dagen en ekstra nyhetsverdi.

Norge 2005 la ikke opp til at 17.mai skulle være en generell markeringsdag for unionsoppløsningen. Det ble imidlertid lagt ut en internett-lenke med tips til 17.maitalere som inneholdt historiske fakta om 1905. På Østlandet var det imidlertid et stort jubileumsarrangement ved Eidsvollsbygningen⁵¹, der den norske og svenske statsministeren møttes og holdt hver sine jubileumstaler. Det ble laget mange referanser til unionsoppløsningen her. Statsministertalene handlet om dette og den fredelige løsningen. Soldater fra Fredriksten festning stilte med 1905-uniformer. Ungdommens 17.maitale ble også fremført, etter en konkurranse som blant annet var markedsført av VG. En bunadkledd ”Bettan” (Elisabeth Andreasson) opptrådte og spilte på sin svensk-norske identitet. Arrangementet hadde ingen tematisering av den flerkulturelle dimensjonen i dagens norske samfunn.

På de Oslo-skolene⁵² vi observerte var det lite ved dette årets 17.maifeiring som skulle tilsi at vi var midt i et jubileumsår for unionsoppløsningen. Barnetogene i sentrum ble også avvirket som normalt. Det årlige arrangementet ”17.mai for alle” på Grünerløkka, i Oslo, var støttet av Norge 2005. Imidlertid var det ingen spesiell 1905-profil eller tematisering av unionsoppløsningen. Dette arrangementet har alltid hatt en ”alternativ” og flerkulturell profil, men det var altså ikke koblet opp mot hundreårsmarkeringen på annen måte enn at logoen til Norge 2005 stod på plakaten.

I Drammen sentrum ble barnetoget ledet av en 1905-kledd 17.maikomité og flere kor ble engasjert i forbindelse med toget. Her var det også et program på Bragernes Torg som hadde 1905-profil, med oppføring av et nyskrevet verk dedikert til hundreårsmarkeringen. Ordføreren holdt en tale med mange referanser til 1905-begivenhetene, mens leder for ungdomsrådet holdt en tale som fokuserte sterkt på det flerkulturelle samfunnet og behov for toleranse og integrering. Russetoget hadde også 1905-referanser på plakater og bilder⁵³.

5 Unionsjubileet – en tapt anledning?

Vi har tidligere i denne rapporten påpekt hundreårsmarkeringens mangel på tydelige sentrale budskap – et ”jubileumsbudskap”. Man kan spørre om dette også viser en mangel på erindringspolitikk, også fordi man lot være å benytte seg av det fellesskapsbyggende potensialet som finnes i slike historiske jubileer. Omvendt, kan man spørre om det ikke nettopp var et eksempel på erindringspolitikk – fordi man demmet opp for og ”temmet” en latent nasjonalistisk stemning.

Det ville klart vært uheldig for den flerkulturelle dimensjonen i markeringen og de langsiktige offentlige inkluderingsmålsetningene, dersom unionsjubileet hadde fått en nasjonalsjåvinistisk slagside. Samtidig stiller vi spørsmål ved om den formen hundreårsmarkeringen fikk virket inkluderende for minoritetsgruppene?

Tidligere forskning har vist at fellesskapsbygging, også rundt nasjonale temaer som 17.mai, ikke behøver å virke ekskluderende for minoritetsgrupper⁵⁴.

Det mest aktuelle spørsmålet i denne rapporten er hva dette jubileet har betydd for minoritetsgruppene? Kunne det hatt en større, eller annen betydning?

Vi mener at minoritetsmiljøene stort sett har hatt en perifer ”statistrolle” i hundreårsmarkeringen. Noen vil kanskje mene at dette er naturlig, ettersom det dreier seg om et historisk jubileum knyttet til begivenheter som fant sted lenge før vi fikk masseinnvandring fra fjerne land. Det går imidlertid også an å mene at dette jubileet kunne vært brukt til å innvie minoritetsmiljøene i sentrale begivenheter i norsk historie og identitetsmessig viktige referanser for den norske befolkningen. I stedet for å underkommunisere det erindringsfellesskapet som i dag knytter seg til 1905-hendelsene, kunne man forsøkt å inkludere minoritetsgruppene (og nye generasjoner) i det. Dette vil vi komme tilbake til.

Det var enkeltarrangement som viste fram det flerkulturelle Norge. Enkelte museumsutstillinger, kunstutstillinger og seminarer tematiserte hvordan landet har stått i kontinuerlig kontakt med omverdenen og latt seg påvirke både demografisk og kulturelt. Dette er eksempler på jubileumsarrangement som har kunnet minne de norsk-etniske om den flerkulturelle dimensjonen, og bekrefte for minoritetsgruppene at de har en plass i det norske fellesskapet. Imidlertid så er ikke dette massearrangementer og disse perspektivene er ikke blitt formidlet i særlig grad gjennom de viktigste formidlingskanalene. Disse budskapene, vil vi mene, har vært perifere i hundreårsmarkeringens samlede formidling til offentligheten.

Enkeltarrangement som MultiMela-festivalen i Oslo og Internasjonal Uke i Drammen har åpenbart vært vellykkede arrangørmessig og publikummessig. Her har det sentrale fokuset vært på globale kunstuttrykk, kulturutveksling over geografiske og etniske grenser og nord-sør problemstillinger. Minoritetsgruppene har ikke fått rollen som ”offer” eller ”problem” og de har stort sett sluttet massivt opp om arrangementene. Publikumssammensetningen hadde også et brobyggerpotensial, ettersom deltakere med norsk-etnisk og minoritetsbakgrunn ble relativt likelig blandet.

Problemet i denne sammenheng, er at disse arrangementene hadde fint lite med unionsjubileet å gjøre, bortsett fra at de stod oppført på aktivitetskalenderen for hundreårsmarkeringen. Jubileet var overhodet ikke, eller helt minimalt⁵⁵, tema under disse arrangementene. Arrangementene ble heller ikke løftet inn i, eller brukt som eksempel, i formidlingen av unionsjubileet. MultiMela-festivalen ble f.eks. ikke, som 7.juni konserten ble det, dekket av riksdekkende TV-sendinger. Internasjonal Uke i Drammen ble først og fremst (og helt korrekt) presentert som del av FN's globale satsning mot "Tusenårsmålene".

Et siste argument, kunne vært at disse arrangementene og de positive ringvirkningene de kan ha hatt, ble muliggjort av hundreårsmarkeringen. Heller ikke dette synes å holde stikk. MultiMela-festivalen var riktignok utvidet fra å være "bare" Mela-festival i 2005, men det var den fjerde festivalen arrangert av Horisont. Festivalen var ikke økonomisk avhengig av støtten fra Norge 2005 eller Oslo kommunes jubileumsbudsjett⁵⁶. Det skal igjen arrangeres en ny festival i 2006. Internasjonal Uke i Drammen skal også arrangeres på nytt i 2006 og man håper at det blir en årlig tradisjon. Fokuset har vært og vil fortsatt være "Tusenårsmålene". Man hadde ingen støtte fra Norge 2005 og Drammen kommunes egen hundreårsmarkering støttet kun opp om den pakistanske familiekonserten som for øvrig endte med underskudd.

Disse to eksemplene på store arrangementer med klar flerkulturell og internasjonal profil, illustrerer Norge 2005s manglende vilje eller evne til å formidle et tydelig jubileumsbudskap. Dette handler både om at disse prosjektene hadde en forhistorie i forbindelse med tusenårsmarkeringen, og at Norge 2005 i svært liten grad synes å ha stilt relevanskrav til innhold eller formidling om unionsjubileet.

Forskning som er gjort på 17.maifeiringen har vist at minoritetsgruppene har behov for tydelig informasjon som også forklarer slike ting som vil være implisitt forstått av etniske nordmenn⁵⁷. Informasjonen har i mange tilfeller vært mangelfull ved de store arrangementene og vi har ikke sett at den har vært målrettet mot minoritetsmiljøer. Arrangementer som er oversiktlige i sitt program og har tydelige og internasjonalt gjenkjennbare rolleforventninger er lettere å delta i, enn mer uformelle tilstelninger. F.eks. er det en langt lavere terskel å dra til Karl Johansgate for å se barnetoget fra sidelinjen, gjerne pyntet og med norsk flagg i hånden, enn å finne seg en plass på et uoversiktlig skolegårdsarrangement. Denne forskningen har vist at et nasjonalt symbol som Kongehuset har stor appell for mange innvandrere, trolig fordi dette er et universelt og dermed gjenkjennbart symbol. Videre, har vi også sett at arrangementer som blir avhengig av kommersielle aktører også kan resultere i en festkultur som vil virke avskrekkende på en del minoritetsmiljøer. Øl-teltene i forbindelse med store idrettsarrangementer som Lillehammer-OL og Fotball-EM i Nederland er én ytterlighet, mens de offisielle dugnadsbaserte 17.maiarrangementene er en annen. 7.junikonserten på Rådhusplassen hadde et restauranttelt med mat og alkoholserving midt i publikumsområdet, mens MultiMela-festivalen ikke tillot alkoholserving.

Det er altså mange "terskler" man kan snuble i om man ønsker å skape arrangementer som treffer minoritetsgruppene. Ofte vil dette være forhold som i varierende grad rammer alle målgrupper. I noen tilfeller kan det være interessen motsetninger og behov for å gjøre bevisste valg. Alle arrangementer behøver ikke og kan ikke appellere til alle grupper. Hvis man ønsker å inkludere minoritetsgrupper i kulturelle mønstre og offentlige begivenheter, bør man være bevisst følgende terskler:

- uklar, mangelfull eller implisitt forhåndsinformasjon
- feil informasjonskanal
- tilgjengelighet som avhenger av bil og geografiske kunnskaper
- uklar deltakerforventning
- program som bygger på mye implisitte forkunnskaper
- ekskluderende publikumskultur
- festkultur som ikke er forenlig med f eks muslimske alkohol- og bluferdighetstradisjoner

Videre, bør man i et inkluderingsperspektiv reflektere over hva som kan appellere og mobilisere minoritetsgrupper til å delta:

- invitasjon som oppfattes som inkluderende
- invitasjon som oppfattes som forpliktende, f eks fordi egne barn opptre
- programinnslag som er kjent og har appell i målgruppen
- program som gir informasjon eller er selvforklarende for minoritetsmedlemmer
- at deltakelse gir anledning til å lære mer om det norske samfunnet/norsk historie
- at deltakelse åpner for kontakt med majoritetsmedlemmer

Den flerkulturelle dimensjonen kunne ha vært løftet tydeligere inn i hundreårsmarkeringen. Vi mener det var en historisk sjanse til å skape inkluderende og fellesskapsbyggende arrangementer, der viktige historiske referanser og symboler i større grad kunne vært delt med minoritetsgruppene. Slik vi har lest det opprinnelige mandatet, var det grunn til å ha større forventninger om et inkluderende jubileum. En grunn kan være at minoritetsgruppene ikke var trukket inn i planleggingarbeidet forut for jubileet. Vi har merket oss at ingen med flerkulturell bakgrunn ble representert ved sammensetningen av styret og rekrutteringen av medarbeidere for Norge 2005. Det kan også synes som om man på sentralt hold ikke har villet definere noe tydelig jubileumsbudskap og sette klare kriterier for hvilke arrangementer som kunne kalles jubileumsarrangementer. På denne måten har man både mistet en mulighet til å nå ut i minoritetsmiljøene med historisk informasjon og til å la innvandrergruppene ”tolke seg inn i” det norske erindringsfellesskapet rundt 1905.

Litteratur

Brottveit, Å., B.M. Hovland og O. Agedal (2004). *Slik blir nordmenn norske. Bruk av nasjonale symbol i eit fleirkulturelt samfunn*. Oslo: Unipax

Brottveit, Ånund (2000): "Innvandrerens forhold til majoritetens symboler og ritualer" i *Folkligt samarbete och mångkulturalitet*. Forskningsprogrammet Norden og Europa. Nord 2000:29. Nordisk Ministerråd:København.

Brottveit og Agedal (2005): "Kampen om fortida." *I Sosiologi i dag: Temanummer – Norge 1905 – 2005*. Årgang 35, 2005/3.

Castells, Manuel (1997): *The Power of Identity. (The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II)* Blackwell Publishers. Oxford.

Connerton, P. (1989): *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gran, T.A.K. , A.M.Knudsen og E.B.Remmen (2005): *100 år med egen stemme – åpningsmarkeringen av jubileumsåret*. Gruppeoppgave. Oslo: Institutt for Medier og Kommunikasjon, Universitetet i Oslo (tilgjengelig på <http://www.dokumentasjon2005.no>).

Halbwachs, M. (1992): *On Social Memory*. Chicago: University of Chicago Press.

Inst. S. nr.246 (1997-98): Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomitee om markeringen av tusenårsskiftet 2000-2005.

Johnston, W. M. (1991): *Celebrations. The Cult of Anniversaries in Europe and the United States Today*. New Brunswick/London: Transaction Publishers

Kristoffersen, A.S. (2000): *17.mai i det flerkulturelle Norge. – et multietnisk perspektiv på den norske nasjonaldagen*. Avhandling, cand polit graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

St.prp. nr 55 (1997-98): Om markeringen av tusenårsskifte 2000-2005. Kulturdepartementet.

Warring, A. (2003): *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringene gennem 150 år*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Agedal, Olaf (2001): "The Use of National Symbols in an Age of Internationalisation" I Krister Ståhlberg (red.): *The Nordic Countries and Europe II. Social Sciences*. Forskningsprogrammet Norden og Europa. Nord 2001:23, Nordisk Ministerråd: København.

Agedal, Olaf (2003): *Nasjonal symbolmakt*. Rapport nr.55. Makt- og demokratiutredningen. Unipub skriftserier: Oslo.

Aagedal og Brottveit (under trykking): ”Kunsten å jubilere. Dyrkjøpte erfaringar frå unionsjubileet.” I *Nytt Norsk Tidsskrift*, 2006/2.

Noter

¹ St.prp.nr. 55 1997

² Aftenposten 10.06.2005.

³ Begrepet *identitetspolitikk* innebærer et perspektiv på identitet som ser dette som grunnleggende sosialt. Ser vi på identitet i et maktperspektiv (den politiske dimensjonen), vil identitet også være gjenstand for manipulasjonsforsøk og motstand. Se f.eks: Castells, M. (1997): *The Power of Identity. (The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II)* Blackwell Publishers. Oxford.

⁴ Se prosjektets hjemmeside: <http://www.dokumentasjon2005.no/>

⁵ Kristoffersen, A.S. (2000): *17.mai i det flerkulturelle Norge. – et multietnisk perspektiv på den norske nasjonaldagen.* (Hovedfagsoppgave) Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo; Brottveit, Å. (2000): ”Innvandrerens forhold till majoritetens symboler og ritualer” i *Folkligt samarbeid og mångkulturalitet.* Forskningsprogrammet Norden og Europa. Nord 2000:29, Nordisk Ministerråd: København.; Aagedal, Olaf (2001): ”The Use of National Symbols in an Age of Internationalisation” I Krister Ståhlberg (red.): *The Nordic Countries and Europe II. Social Sciences.* Nord 2001:23, Nordisk Ministerråd: København; Aagedal, O. (2003): *Nasjonal symbolmakt.* Oslo: Rapport 55. Makt- og demokratiutredningen. Unipubskriftserier; Brottveit, Å., B.M.Hovland og O.Aagedal (2004). *Slik blir nordmenn norske. Bruk av nasjonale symbol i eit flerkulturelt samfunn.* Oslo: Unipax.

⁶ Se side 10 i: Warring, A. (2003): *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringene gjennom 150 år.* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

⁷ Se side 95 i: Aagedal, Olaf (2001): ”The Use of National Symbols in an Age of Internationalisation” I Krister Ståhlberg (red.): *The Nordic Countries and Europe II. Social Sciences.* Forskningsprogrammet Norden og Europa. Nord 2001:23, Nordisk Ministerråd: København

⁸ Brottveit, Å., B.M.Hovland og O.Aagedal (2004). *Slik blir nordmenn norske. Bruk av nasjonale symbol i eit flerkulturelt samfunn.* Oslo: Unipax.

⁹ St. ting prop nr. 55 (1997-98)

¹⁰ Innst. S. nr. 246 (1997-98)

¹¹ Fremskrittspartiet tok dissens på dette synspunktet.

¹² Norge 2005 sin hjemme-side)

¹³ De budsjetterte med 400 000 av egne midler, men regner i tillegg med 200 000 i tapte inntekter i forbindelse med gratis utlån av Drammen Teater til åpningsforestillingen.

¹⁴ Spiralen er et utsiktspunkt og et kjent utfartssted i Drammen.

¹⁵ Warring, A. (2003): *Historie, magt og identitet. Grundlovsfejringene gjennom 150 år.* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

¹⁶ Vi oppfatter *erindringspolitikk* som en form for identitetspolitikk (se lenger foran!) der historiske referanser og personlige minner blir aktivisert og manipulert.

¹⁷ Brottveit, Å. og O. Aagedal (2005): ”Kampen om fortida. Unionsjubileet som nasjonal identitetspolitikk”. I *Sosiologi i dag* 3:79-106.

¹⁸ Halbwachs, M. (1992): *On Social Memory.* Chicago: University of Chicago Press.

¹⁹ Connerton, P. (1989): *How Societies Remember.* Cambridge: Cambridge University Press.

²⁰ Seerstatistikken viste at langt flere valgte å se NRKs vanlige lørdagsunderholdning (”Den store klassefesten”) enn TV2s overføring av åpningsforestillingen i Drammen Teater 5. februar. En gallup ble gjennomført av Aftenposten på slutten av jubileumsåret og der oppga bare 15% at de hadde deltatt i en jubileumsmarkering i løpet av året (Aftenposten 28.12.2005).

²¹ F.eks ble Mela-festivalene startet som en del av satsningen rundt ”tusenårsårene”, Internasjonal Uke i Drammen likeså.

²² Sosialpsykologen Arnulf Kolstad uttalte i flere anledninger, blant annet i Dagsavisen 11.04.01, at Lillehammer-OL fremdyrket en negativ nasjonalisme og bidro til at nordmenn stemte nei til EU i 1994.

²³ Se mer om dette i: Aagedal og Brottveit (under trykking): ”Kunsten å jubilere. Dyrkjøpte erfaringar frå unionsjubileet.” I *Nytt norsk tidsskrift*. 2006/2.

---

²⁴ Dagbladet 21.09.2004.

²⁵ Se f eks historikeren Øystein Rians avisartikkel: "NRK, du lyver". Dagbladet 01.03.2005

²⁶ F eks åpningsforestillingen i Drammen Teater, avslutningsforestillingen ("Kongelig varieté") i Oslo Spektrum, tv-produksjonen "Drømmen om Norge" med Stian Barsnes Simonsen som gjennomgangsfigur, og filmen/tv-serien "Alt for Norge" på kino/TV2.

²⁷

<http://www.drammen.kommune.no/buskerud/drammen/drammenk.nsf/id/27A58E4CA106A01FC1256FA20035DCAD?OpenDocument>

²⁸ <http://www.dep.no/kkd/norsk/aktuelt/taler/minister/043011-090333/dok-bn.html>

²⁹ Se f eks studentavhandlingen: Gran, T.A.K. , A.M.Knudsen og E.B.Remmen (2005): *100 år med egen stemme – åpningsmarkeringen av jubileumsåret*. Gruppeoppgave. Oslo: Institutt for Medier og Kommunikasjon, Universitetet i Oslo (tilgjengelig på <http://www.dokumentasjon2005.no>).

³⁰ Forestillingen var inndelt i ulike akter som alle ble innledet med et tablå bygget på Th.Kittelsens bilde av Espen Askeladd som skuer mot Soria Moria Slott i det fjerne.

³¹

<http://www.drammen.kommune.no/buskerud/drammen/drammenk.nsf/id/A6930F1FDC32256CC1256F7E003862CB?OpenDocument>

³² Konserten var 22. april 2005. Ulike muslimske trossamfunn kan ha forskjellige meninger om nøyaktig dato for visse merkedager ettersom de er bevegelige omtrent slik vår Kr.Himmelfartsdag er det. Det kan også være forskjellige meninger om det er "passende" å gå på konsert en slik dag. Konserten ble for øvrig åpnet av Pakistans ambassadør i Norge.

³³ Intervju med medlem i koordineringsgruppa for hundreårsmarkeringen i Drammen.

³⁴ Aftenposten Aften 21.04.2005.

³⁵ VG 26.04.05 (nettutgaven): <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=104153>

³⁶ VG 26.04.05 (nettutgaven): <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=104153>

³⁷ Se f eks Oslo kommunes arkiv for presseklipp: <http://www.oslo.kommune.no/presseklipp/article44232-7731.html?articleID=44232&categoryID=7731&tip=1>

³⁸ Aftenposten Aften 12.05.2005.

³⁹ Aftenposten Aften 23.05.2005.

⁴⁰ Intervju med sekretær for Pakistansk Velferdsorganisasjon oktober 2005.

⁴¹ Intervju med leder for Stiftelsen Horisont.

⁴² Stian Barsnes Simonsen er programleder i NRKs Barne-tv, og også kjent fra TV-serien "Drømmen om Norge" på NRK 1 i anledning hundreårsmarkeringen.

⁴³ Stortingrepresentantene kunne ta med seg to gjester fra sitt eget hjemfylke.

⁴⁴ TV 2 sendingen nådde ikke opp på "topp 10" blant kanalens egne programmer denne uka i følge Norsk Gallup, mens NRK 1's sending fra Rådhusplassen var det mest sette programmet på alle kanaler (passerte så vidt serien "Lost" på TV Norge). Dette kan fortelle noe om NRKs posisjon til å formidle denne typen begivenheter. Verken åpnings- eller avslutningsforestillingen som ble sendt på TV2 var blant kanalens egne 10 mest sette den aktuelle uka. Se for øvrig Norsk Gallup: <http://www.tns-gallup.no/index.asp?did=207351&ARGUMENT=seertall&title=Seertall+uke+23>

⁴⁵ Vi har ikke berørt i denne rapporten at det var en debatt om samene skulle kunne bruke samiske flagg i 17.maitoget i 2005, etter at Oslo kommune kom med et eksplisitt forbud mot dette. Debatten endte med at kommunen stod på sitt opprinnelige standpunkt, men antydte en tilbakeholdenhet i forhold til å håndheve det. Det ble da også observert enkelte samiske flagg i byen denne dagen.

⁴⁶ Se fotnote over!

⁴⁷ Fra byrådslederens kontor og fra Flyktninge- og integreringssetaten.

⁴⁸ Intervju med medlem i koordineringsgruppa for hundreårsmarkeringen i Drammen.

⁴⁹ Akers Avis Groruddalen, 01.06.05

⁵⁰ Sarpsborg Arbeiderblad 11.06.05

⁵¹ I følge arrangøren var det 20 000 tilstede på utarrangementet som fant sted på Grunnlovssenteret.

⁵² Rødtvet og Uranienborg – intervjuet i tillegg rektor ved Tøyen skole.

⁵³ Det var noen russ med minoritetsbakgrunn som hadde selvironiske slagord som "Integrert" og "Stem Frp – vi vil hjem!".

⁵⁴ Brottveit, Å., B.M.Hovland og O.Aagedal (2004). *Slik blir nordmenn norske. Bruk av nasjonale symbol i eit flerkulturelt samfunn*. Oslo: Unipax. Kristoffersen, A.S. (2000): *17. mai og det flerkulturelle Norge. - et*

---

multietnisk perspektiv på den norske nasjonaldagen. (hovedfagsoppgave) Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo.

⁵⁵ Norge 2005 sin logo på plakaten for MultiMela, en liten referanse i Drammensordførers åpningsstale for Internasjonal Uke og den symbolske plantingen av et "hundrerårstre" som vel først og fremst refererte til fremtiden.

⁵⁶ Oslo kommune har i flere år støttet og lagt til rette for arrangementet uavhengig av hundreårsmarkeringen.

⁵⁷ Brottveit, Å., B.M. Hovland og O. Agedal (2004). *Slik blir nordmenn norske.*

Bruk av nasjonale symbol i eit fleirkulturelt samfunn. Oslo: Unipax; Brottveit, Ånund (2000): "Innvandres forhold til majoritetens symboler og ritualer" i *Folkligt samarbeide och mångkulturalitet*. Forskningsprogrammet Norden og Europa. Nord 2000:29. Nordisk Ministerråd:København; Kristoffersen, A.S. (2000): *17.mai i det flerkulturelle Norge. – et multietnisk perspektiv på den norske nasjonaldagen.* Avhandling, cand polit graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.